

(Əvvəli ötən sayımızda)

Yazıçı-publisist Ramin Məmmədovun "Odlar yurdunun övladları Rusiya tarixində" kitabını oxuyana qədər mənə elə gəlirdi ki, hər hansı bir azərbaycanlı Rusiya mühitində yaşayıb işləyirsə, o, ancaq özünün maddi və mənəvi təminatı üçün çalışır. Doğrudur, mən başa düşürəm ki, bu bir qədər sərt ittihamlı düşüncədir. Gərəkdir oxucularım da mənə qınamasın. Çünki erməni diasporası növbəti Rusiyada, bütün dünyada, xüsusilə, Avropa ölkələrində "bir ovuc" erməninin haqqını, hüququnu müdafiə etmək adı ilə sakin olduqları ölkələrin siyasi mühitlərini səfərbər edə bilirdilər. Çox təəssüf ki, belə bir səfərbərlik bizim azərbaycanlıların məskun olduqları şəhərlərdə hiss olunmurdu.

Mən Rusiya mənəvi mühitində kifayət qədər əməli fəaliyyət və ömür yolu sərf etmişəm. Görmüşəm ki, rus ictimaiyyəti bütün siyasi məsələlərə gərəzsiz yanaşır. Sadəcə bu insanlar üçün həqiqət şərh etmək, həqiqəti izah etmək lazımdır. Əgər Rusiya ziyalısı üçün cənubi Qafqazda baş verən hadisələr tarixi-etnoloji baxımdan aydın deyilsə, onda onun üçün əsas mənbə kim nəyi izah edərsə, odur.

Acınacaqlı haldır... Ermənilər nə Ermənistan ərazisindəki bir çox yerlərə, nə də Qarabağdakı ərazilərə görə tarixi, qanuni haqları olmadığı halda özlərinin haqlı olduqlarını yalnızca dəlillərlə sübut etməyə çalışırlar. Və iş o yerə gəlib çatır ki, hətta bizə qarşı ittihamlar da irəli sürürlər: "Siz niyə ermənilərin haqqını tapdayırsınız?". Və biz məcburuq ki, tarixə müraciət edək. Həqiqəti onlara izah edək. Bütün bunlar o deməkdir ki, zaman keçdikcə, əgər adamlara həqiqəti izah edə bilmiriksə, onlar bizi günahkar biləcəklər. Çox təəssüf ki, hələ də bu missiyani biz axıracan yerinə yetirə bilməmişik.

Söhbət mənəvi borcdan, missiyadan, vicdani məsuliyyətdən gədirsə, onu da deməliyə ki, Azərbaycanın az çox elə ziyalıları var və onlar... milli-mənəvi tələbatın tələblərini öz əməlləri ilə icra etməyə tələbkarlıqlar. Artıq mən yuxarıda danışdım. Belə ziyalılarından biri də yazıçı-publisist Ramin Məmmədovdur. Demək, bu yerə təzədən Ramin Məmmədovun "Odlar yurdunun övladları Rusiya tarixində" kitabına qayıtmağın məqamı çatır. Burada bir kiçik nüansa diqqəti cəlb etmək istərdim. Müəllif kitabın üz qabığında iki maraqlı, diqqəti cəlb edəcək tarixi abidənin şəklini qoşalaşdırıb. Kitabın üz qabığında biz Kremlin möhtəşəm mənzərəsi fonunda, ancaq bir qədər uzaqda Rusiya tarixinin özünü görürük. Ancaq ön planda Qız Qalası, Şirvanşahlar sarayı, İçərişəhər motivləri oxucuya dikte edir ki, heç də Azərbaycanın mədəni yüksəlişi Rusiyanın mədəniyyət tarixindən geridə deyil, hələ belkə daha əvvəldədir.

Hər bir faydalı əsər, hər bir dəyərlilik kitab əslində vətən tarixinə xidmətdir. Milli təəssübkeşliyin beynəlxalq arenada müəllif özünüifadəsidir.

Yazıçı-publisist R.Məmmədovun "Odlar Yurdunun övladları Rusiya tarixində kitabı" bir çox məziyyətlərinə görə Əbdül Hüseynovun "Azərbaycanlılar Rusiyanın tarixində" kitabını təkrar etmir, hətta bir çox məziyyətlərinə görə həmin kitabın əhatə etmədiyi sahələrə də nüfuz edir. Azərbaycanlıların böyük Rusiya içərisindəki ehtiva olunan xəritədə yerini daha aydın və qəderincə göstərə bilir.

Mən yazıçı-publisist Ramin Məmmədova minnətdarlıq duyğuları ilə haqqında yazdığı qeydləri "Odlar Yur-

dunun övladları Rusiya tarixində" kitabından olduğu kimi əxz edirəm. Ona görə yox ki, bu qeydlər mənim haqqımdadır. Qoy oxucu görsün ki, bir azərbaycanlı ruslar üçün kim olub: "...Şəddat Cəfərov 1969-cu ildə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunu uğurla başa vurur, 1971-ci ildə isə Moskva Poliqrafiya İnstitutunda müvəffəqiyyətlə diplom müdafiə edib ikinci ali təhsil haqqında diplom alır. Dörd ildən sonra Moskva elm ocaqlarından birində aspiranturanı bitirir və dissertasiya müdafiə edərək iqtisad elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülür". Ramin faktlara istinad edir. Doğru olaraq istinad edir. Çünki hər hansı bir müəllif faktı istinad etmirsə, onun yazdığı heç vaxt inandırıcı olmayacaq. Yalnız fantaziya məhsulu kimi qavranılacaq və tez də yaddan çıxacaq. O fikirdə deyiləm ki, Ramin Məmmədov haqqında fantastik illuiziyalarla daha nələr yazsın... Mən o fikirdəyəm ki, az-çox hansı iş görmüşsə, əməli fəaliyyət göstərdiyim adamlar arasında hansı dəyəri almışsamsa, qoy o da olduğu kimi hər hansı bir yazıcının, sənətkarın sözündə öz əksini tapsın.

Həqiqət budur ki, R.Məmmədov bir vicdanlı qələm sahibi kimi yaşadığım dövrü, Rusiya ilə bağlı olan fəaliyyəti mən əsəmi hissələrlə qələmə alıb: "Doğrusu, çox istəyirdim ki, bu fədakar soydaşımızla, daim fərasətlə, ustalıqla yerinə yetirdiyi işinə, düzgün əməllərinə görə hörmət, etimad qazanmış in-

bəhrəsi olan bir çox əməllər bizim üçün keçmiş olur. Bu mənada Ramin Məmmədovun yazdıqları da mənim üçün artıq keçmiş aid olan məsələlərdir. Ancaq Ramin Məmmədovun təhkiyəsi, həyatımla bağlı olan məqamlara nüfuzu istər-istəməz mənim özümün də aradan nə qədər vaxt keçməsinə baxmayaraq diqqətimi cəlb edir: "Göründüyü kimi, Şəddat müəllim öz həyatını ağır poliqrafiya işinə və ədəbi yaradıcılığa həsr etmiş, bu sahədə sevin-dirici, yüksək nailiyyətlər qazanmışdır. Onun bu xidmətləri, qələm əhli tərəfindən də layiqincə qiymətləndirilmişdir. Mənim dostum, Moskvalı yazıçı və alim Əbdül Hüseynov, rus dilində yazdığı "Azərbaycanlılar Rusiya tarixində" (Moskva - 2006) adlı kitabında belə açıqlama verir: "Poliqrafiya istehsalatı sahəsində görkəmli təşkilatçı Şəddat Cəfərov, 1985-ci ildə Sov.İKP MK-nun təklifi ilə "Ulyanovskaya pravda" nəşriyyatının direktoru təyin edilir. O, qısa müddət ərzində, gərgin əməyi və məhir təcrübəsi sayəsində, geridə qalmış bu müəssisəni qabaqcıl müəssisəyə çevirə bilir. Yeni texnikanın və texnologiyanın tətbiq edilməsinə, istehsalatda məhsuldarlıq, mədəniyyət və estetik məsələlərinin yüksəlməsinə, buraxılan məhsulun keyfiyyətinə xüsusi diqqət yetirir". Əziz oxucu, həyatının uzun bir dövrünü poliqrafiya işinə sərf etmiş insan üçün bu səmimi dəyərləndirmələrin nə demək olduğunu ancaq səmimi yanaşmanla dəyərləndirə bilərsiniz. Hə-

qiqət haqqında daha aydın təsəvvür əl-sin: "Ş.Cəfərov həmin nəşriyyatın direktoru işləməklə yanaşı, elmi və pedaqoji fəaliyyətlə də məşğul olur. Samara Dövlət İqtisad İnstitutunun Ulyanovsk filialında mühazirələr oxuyur, dövrü mətbuatda elmi və pulistik məqalələrlə müntəzəm çıxış edir. "Qovaq", "İmtahan", "Arayış", "Mədəni adam" və başqa yumoristik hekayələr, məhz onun qələminə məxsusdur. Hələ 2000-ci ildə, "Söz" jurnalı Şəddat Cəfərovun 60 illik yubileyinə 1 saylı xüsusi buraxılışını həsr etmişdi. Şair, publisist, Milli Məclisin deputatı Sabir Rüstəmxanlı, Lənkəran Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Dilruba Camalova, şair, publisist, "Şur" nəşriyyatının direktoru Qəşəm İsabəyli və bir çox başqa tanınmış insanlar bu nəşrdə Şəddat müəllim haqqında dəyərli fikirlər söyləmişlər. Məsələn, S.Rüstəmxanlı yubileyi "səmimi, həssas, ləyaqətli insan, qayğıkeş ailə başçısı" kimi xarakterizə edir". Sabir Rüstəmxanlı öz qeydlərində səmimi düşüncələrinə davam edərək göstərir ki, "həyatının ən qaranlıq məqamlarında belə Şəddat Cəfərovun isti, qayğılı münasibətini həmişə hiss etdiyini bildirir". Ramin Məmmədovun bu sözləri heç də uzaq olmayan keçmiş qayıtmağına əsas verir. Sabir Rüstəmxanlının dilindən, düşüncələrindən gələn həqiqətləri Ramin Məmmədov elə söz sahibinin səmimiyyəti ilə də yazıya gətirir: "Vəzifədə, ya da naməlum şəraitdə

"ODLAR YURDUNUN ÖVLADLARI..."

yazıçı-publisist Ramin Məmmədovun tədqiqatında

sanla görüşüm, söhbətləşim, razılıqla qarşılayarsa, taleyi Rusiya ilə bağlı olmuş bir şəxs kimi, qonşu ölkədəki alimlərə, diaspor təşkilatlarımıza həsr etdiyim kitablarımdan birində onun haqqında da "portret-çerçək" təqdim edim. Amma, elə oldu ki, bizim görüşümüzdə kimi, 2011-ci ilin oktyabr ayında onun müxtəlif kitablarını oxumaq mənə qismət oldu. Öyrəndim ki, Şəddat müəllimin qələminə 130-dan artıq elmi məqalə, yumoristik hekayələr, kitablar, broşuralar məxsusdur. Eləcə də onun həyat və fəaliyyətinə dair toplular çap edilmişdir. Bu nəşrlərdən bəzilərini diqqətlə vərəqlədim, yaxından tanış oldum, qiymətli əsərlərlə rastlaşmağım məni daha da ruhlandırdı. Gözlərim qarşısında, Şəddat Cəfərovun şəxsinde istedadlı bir ziyalı canlandı. Məsələn, mənə hədiyyə olunmuş onun "Yumoristik hekayələr" kitabı cəmi 56 səhifədən ibarətdir. Di gəl ki, yumor janrında qələmə alınmış bu hekayələr o qədər dolğun, oxunaqlı və məzmunludur ki, müəllifin zəkasına heyran olmaya bilmərsən; bir sözlə, oxucu hər səhifədə ibratəməz, faydalı, düşündürücü nümunələrə rast gələ bilər. Məndə belə təsəvvür yaranırdı ki, bu kiçik kitab öz tərbiyəvi əhəmiyyətinə, potensialına görə bəzi qalın kitablara bərabərdir. Yeri gəlmişkən, bu hekayələri Şəddat müəllim ayrı-ayrı illərdə yazmış, onlar Rusiya və Azərbaycan dövrü mətbuatında dərc edilmişdir. Şəddat müəllim, oxucuları yormayan bir üslubda, özünəməxsus yumorla nağıl edir, yaxın keçmiş səciiyələndirən bu hekayətləri - həyatımızın sovet dövrünə aid, ictimaiyyətin gördüyü və görmədiyi müxtəlif tərəfləri". Nə deyim, müəllif maraqlı müşahidələr aparır. Elə məqamlara diqqəti çəkir ki, heç mən özüm də o məqamları olduğu kimi xatırlamağa maraqlı deyiləm. İş burasındadır ki, zaman keçdikcə gördüyümüz işlər, fəaliyyətimizin

qiqət budur ki, biz öz ömrümüzü vətənə, milli dəyərləri qorumağa sərf etdik.

İndi mənim üçün həyatın dəyərli tərəfi həm də onunla üzə çıxır ki, mən doğrunu, düzgünü yazmış olan qələm sahibinin zəhmətinə daha vicdanla yanaşım. Bir az da dəqiq desəm, yazılanları olduğu kimi görməyə çalışım. Söhbət ondan getmir ki, Ramin mənim həyatıma, əməli fəaliyyətimə, yaradıcılığımıza yüksək qiymət verməyə çalışıb. Vətənim haqqında, xalqım haqqında, böyük Rusiyanın içində daha doğru-düzgün təsəvvür yaratmağa çalışmağımıza obyektiv münasibət bildirib.

Mən həyatın hər üzünü görmüşəm. Hətta insanın layiq olmadığı məqamda təriflənməyini də görmüşəm, ancaq bunların hamısı təmənnalıdır. Ramin Məmmədovun "Odlar Yurdunun övladları Rusiya tarixində" kitabında həqiqətə istinad daha üstün görürəm. Ona görə də istərdim ki, qoy oxucu onun yazdıqlarını özü oxumağı ilə hə-

olmadığından, ölkədə vəziyyətin, sosial proseslərin dəyişməsinə əsaslanaraq, həmişə hiss etmişəm ki, Şəddat müəllimin mənə qarşı olan hörmətli münasibəti dəyişilməmişdir. O, yazıçıların əsərlərinin qəhrəmanı olmağa, sevilməyə, sayılıb-seçilməyə layiq insandır. Şəddat Cəfərov öz istedadı, zəhmətkeşliyi, təşkilatçılıq qabiliyyəti ilə, qısa zaman kəsinə Azərbaycan və Rusiyanın məşhur poliqrafistəsi oldu və bu ölkələrdə böyük nəşriyyatlara bacarıqla rəhbərlik etdi". Bunlar Sabir Rüstəmxanlının sözləridir. Azərbaycanın xalq şairi, görkəmli ictimai-siyasi xadimi Sabir Rüstəmxanlının. Əlbəttə, yazıçı-publisist Ramin Məmmədovun tədqiqatında öz ifadəsini tapan, yazıya gələn həqiqətlərdir.

Yazıçı-publisist Ramin Məmmədov öz qeydlərində maraqlı təkliflər də verir, xüsusilə Azərbaycanın böyük sənətkarı, xalq şairi Zəlimxan Yaqubun "Şəddat Cəfərovun poliqrafiya sahəsindəki xidmətləri elmi cəhətdən araşdırılmalı, yeni nəsil tərəfindən tədqiq olunmalı, gələcək nəsillər üçün öyrənilməlidir" fikirləri mənim üçün qürurvericidir. Bütün bunları mən heç vaxt unuda bilmərəm.

Ramin Məmmədovun "Odlar yurdunun övladları Rusiya tarixində" kitabı tək mənasızlığımız üçün deyil, həm də gələcək nəsillər üçün çox dəyərli istinad sənədidir. Zənnimcə, Ramin Məmmədovun bu kitabı sərf etdiyi zəhmətlər gələcək nəsillər tərəfindən yüksək qiymətləndiriləcəkdir.

...Hər bir insan payına düşən ömrü yaşayır. Xoşbəxt o insandır ki, payına düşən ömürdə həm də başqaları üçün yaşayır.

Şəddat CƏFƏROV

06.12.2021